

Κατευθυντήριες Γραμμές για Οργανισμούς Υποστήριξης Θυμάτων

2022

ENCLAVE

Enhancing the capacity of legal & justice
professionals on forensic interview procedures
for child victims and witnesses of violence

ENCLAVE

Enhancing the capacity of legal & justice
professionals on forensic interview procedures
for child victims and witnesses of violence

Κατευθυντήριες Γραμμές για Οργανισμούς Υποστήριξης Θυμάτων

2022

ENCLAVE

Ενίσχυση της ικανότητας των επαγγελματιών του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης σχετικά με τις διαδικασίες δικανικής συνέντευξης για παιδιά θύματα και μάρτυρες βίας.

101005464 — ENCLAVE — JUST-AG-2020 / JUST-JACC-AG-2020

Κατευθυντήριες γραμμές για οργανισμούς υποστήριξης θυμάτων

Anu Laas,

Women's Support and Information Centre NPO

Ταρτού, Εσθονία

Ιούλιος 2022

**Women's Support and
Information Center**

There is a way out of violence!

Το περιεχόμενο της παρούσας έκδοσης αποτελεί αποκλειστική ευθύνη του έργου ENCLAVE και δεν αντανakλά απαραίτητα τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ούτε τα θεσμικά όργανα και οι οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης ούτε οποιοδήποτε πρόσωπο που ενεργεί για λογαριασμό τους μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό.

Περιεχόμενα

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΓΙΑΤΙ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ;	4
ΟΡΙΣΜΟΙ/ΟΡΟΛΟΓΙΑ.....	6
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ	7
ΔΗΜΟΣΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΑ	9
ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ/ΜΑΡΤΥΡΩΝ	10
ΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΘΥΜΑΤΩΝ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΖΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ-ΘΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ	13
ΔΙΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ. ΚΑΤΑΘΕΣΗ. ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	14
ΜΕ ΠΡΟΣΟΧΗ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΤΡΟΠΟ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ	16
ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	20
ΠΡΟΛΗΨΗ ΒΛΑΒΗΣ.....	21
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ	22
ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΕΤΑΙΡΟΥΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ENCLAVE .	26
BELGIUM (FLANDERS).....	26
ESTONIA	26
GREECE	26
ITALY.....	26
SPAIN	26

Συντομογραφίες

CAC	Κέντρο Προστασίας Παιδιών
CSA	Σεξουαλική κακοποίηση παιδιών
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
FRA	Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων
LEA αξιωματικοί	Αξιωματικοί Υπηρεσίας Επιβολής του Νόμου
ΜΚΟ	Μη- Κυβερνητικές Οργανώσεις
SACC	Κέντρο Κρίσης Σεξουαλικών Επιθέσεων
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
UNFPA	Ταμείο Πληθυσμού των Ηνωμένων Εθνών
UNICEF	Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τα παιδιά
VSO(s)	Υπηρεσίες Υποστήριξης Θυμάτων

Εισαγωγή

Το έργο ENCLAVE εξετάζει την τρέχουσα κατάσταση και τη μεταχείριση των παιδιών που βρίσκονται σε θέση θύματος ή είναι μάρτυρες εγκλημάτων σεξουαλικής βίας, στα πέντε Ευρωπαϊκά συστήματα δικαιοσύνης, όσον αφορά την εφαρμογή της οδηγίας 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012 για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων της εγκληματικότητας (Οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων). Το έργο ENCLAVE αποβλέπει στην βελτίωση των ικανοτήτων των επαγγελματιών του νομικού και του δικαστικού τομέα και των οργανισμών υποστήριξης των θυμάτων, στην αύξηση της δι-επαγγελματικής συνεργασίας και της δικτύωσης των διαφόρων φορέων και στην πρόληψη της εκ νέου θυματοποίησης των παιδιών θυμάτων και μαρτύρων σεξουαλικής κακοποίησης.

Όταν ένα παιδί εκτίθεται στη σεξουαλική βία, υπάγεται στην ευθύνη διαφόρων φορέων, όπως παροχής κοινωνικών, ιατρικών και ψυχιατρικών υπηρεσιών και των νομικών/δικαστικών υπηρεσιών, που είναι επιφορτισμένοι με την προστασία και την προαγωγή των δικαιωμάτων και της ευημερίας παιδιού. Κάθε φορέας έχει την ευθύνη να διαδραματίσει το ρόλο του με αποτελεσματικό και φιλικό προς το παιδί τρόπο, δίνοντας προτεραιότητα στο γενικότερο συμφέρον του παιδιού.

Τα συστήματα δικαιοσύνης δεν είναι ούτε εξοπλισμένα ούτε εξουσιοδοτημένα να εκπληρώσουν αυτό το ρόλο από μόνα τους και πρέπει να συνεργαστούν στενά με τον κοινωνικό τομέα. Οι κοινωνικοί λειτουργοί αναμένεται να ενδυναμώνουν τα θύματα/μάρτυρες σεξουαλικής βίας για να ενισχύσουν την ευημερία τους. Για να προωθηθεί μια προσέγγιση προσανατολισμένη στα θύματα σχετικά με την παροχή υπηρεσιών, θα πρέπει να υπάρξει μεγαλύτερη δι-υπηρεσιακή επικοινωνία ώστε να διασφαλιστεί ότι όλες οι κρατικές υπηρεσίες, οι εθελοντικές οργανώσεις και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) που ασχολούνται με ευάλωτα θύματα έχουν πλήρη επίγνωση του ρόλου τους και των υπηρεσιών που παρέχουν οι άλλοι φορείς.

Γιατί αυτές τις κατευθυντήριες γραμμές;

Το παρόν υποστηρικτικό υλικό αποσκοπεί στην παροχή ενός πρακτικού οδηγού που υποδεικνύει τις κατευθυντήριες γραμμές δράσης που πρέπει να γνωρίζουν οι εργαζόμενοι των οργανισμών υποστήριξης θυμάτων (VSO), κυρίως οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι ειδικοί σε θέματα παιδικής προστασίας, προκειμένου να παρέχουν ασφάλεια και να περιορίζουν τη δευτερογενή θυματοποίηση των παιδιών θυμάτων/μαρτύρων σεξουαλικής κακοποίησης. Είναι σημαντικό να λαμβάνεται υπόψη ότι κάθε παιδί έχει τις δικές του ιδιαίτερες ανάγκες, προσωπικότητα και συνθήκες, εκτός από τη δική του τραυματική εμπειρία σεξουαλικής βίας. Καμία προσωπική πληροφορία του παιδιού ή της

οικογένειάς του δεν πρέπει να μεταφέρεται από τα άτομα που εργάζονται με παιδιά-θύματα/μάρτυρες.

Υπάρχει μεγάλος κίνδυνος δευτερογενούς και επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, εκφοβισμού και αντιποίνων που συνδέονται με τη βία και τη σεξουαλική κακοποίηση. Σύμφωνα με τους Lovett κ.α. (2018), οι θεσμικές αντιδράσεις στη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών εξαρτώνται από τη γνώση σχετικά με τη σεξουαλική κακοποίηση σε πέντε βασικούς θεσμικούς χώρους (νομική, κυβερνητική πολιτική, κοινωνική εργασία, κλινική και μέσα ενημέρωσης). Οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές απευθύνονται στον τομέα της κοινωνικής εργασίας και της προστασίας των θυμάτων. Τα άτομα που εργάζονται με παιδιά θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά θα πρέπει να ακούγονται και να αντιμετωπίζονται ως υποκείμενα της ζωής τους και όχι ως αντικείμενα ανησυχίας. Αυτό έχει πλέον ενσωματωθεί σε μια σειρά από εθνικές και διεθνείς πολιτικές και οδηγίες, καθώς και στο έργο πολλών οργανισμών.

Υπάρχει ανάγκη για κοινή κατανόηση της κατάστασης των παιδιών θυμάτων/μαρτύρων σεξουαλικής κακοποίησης και βίας, συμπεριλαμβανομένων των εταίρων που δεν είναι επαγγελματίες του νομικού τομέα ή της δικαιοσύνης, π.χ. του τομέα της φροντίδας. Οι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται με παιδιά θύματα/μάρτυρες βίας θα πρέπει να έχουν δεξιότητες και γνώσεις σχετικά με την ενημέρωση για το τραύμα, διεπιστημονικές προσεγγίσεις με κατανόηση των ευάλωτων σημείων που οφείλονται στο αναπτυξιακό στάδιο, τις γνωστικές ικανότητες, την ψυχική υγεία και τις ηλικιακές ιδιαιτερότητες. Είναι ουσιώδες να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά-θύματα/μάρτυρες έχουν ασφάλεια και ειδική επαρκή υποστήριξη, κάτι που θα πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα των οργανισμών υποστήριξης θυμάτων (VSOs).

Η κατάρτιση σχετικά με τη δικτύωση και τη συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών και των υπηρεσιών που παρέχουν υποστήριξη και εμπλέκονται σε τέτοιες περιπτώσεις είναι σημαντική. Οι οργανισμοί υποστήριξης θυμάτων είναι πολύ διαφορετικοί και με διαφορετικές αρμοδιότητες και ικανότητες. Το έργο ENCLAVE μελέτησε τη διαδρομή του παιδιού-θύματος μέσα από διάφορες φάσεις και θεσμικές αντιδράσεις, από την πληροφόρηση για τη σεξουαλική κακοποίηση έως τη δίκη καθώς και το στάδιο μετά τη δίκη.

Ορισμοί/Ορολογία

Παιδί - κάθε άτομο κάτω των δεκαοκτώ ετών.¹

Παιδί-θύμα - ένα άτομο κάτω των δεκαοκτώ ετών που υπέστη βλάβη κατά την παράβαση του νόμου. Όλα τα παιδιά έχουν τα ίδια δικαιώματα προστασίας, ανεξαρτήτως του ρόλου που μπορεί να είχαν στο έγκλημα ή στη δίκη του κατηγορουμένου.

Παιδί-μάρτυρας - ένα άτομο κάτω των δεκαοκτώ ετών που είδε ή άκουσε τι συνέβη ή γνωρίζει κάτι που μπορεί να βοηθήσει στην απόδοση της αλήθειας σχετικά με το τι συνέβη όταν παραβιάστηκε ο νόμος.

Το Παιδικό Σπίτι (Μοντέλο Barnahus) βασίζεται σε ένα σύνολο αρχών και επιχειρησιακών πρωτοκόλλων για τη διευκόλυνση της συνεργασίας των διαφόρων φορέων με συνεπή και προσανατολισμένο στο παιδί τρόπο και παρέχει και συντονίζει την υποστήριξη ειδικά για τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης. Το μοντέλο λειτουργεί στη βάση ότι το παιδί και η οικογένεια έχουν όλες τις συναντήσεις τους με τους διάφορους επαγγελματίες της ιατροδικαστικής υπηρεσίας, της παιδικής προστασίας, της υγείας, της θεραπείας και της αστυνομίας σε ένα σπίτι. Πρόκειται για ένα κέντρο φιλικό προς τα παιδιά, διεπιστημονικό το οποίο παρέχει δυνατότητα διασύνδεσης διαφόρων φορέων για παιδιά-θύματα/μάρτυρες, όπου τα παιδιά μπορούν να ερωτηθούν και να εξεταστούν για -δικαστικούς σκοπούς, να αξιολογηθούν διεξοδικά και να λάβουν όλες τις σχετικές θεραπευτικές υπηρεσίες από τους κατάλληλους επαγγελματίες.

Αποδεικτικά στοιχεία - πληροφορίες ή αντικείμενα που χρησιμοποιήθηκαν για να βοηθήσουν στην απόδειξη της ενοχής ή της αθωότητας κάποιου που κατηγορείται για έγκλημα. Η δικανική συνέντευξη χρησιμοποιείται ως αποδεικτικό στοιχείο στο δικαστήριο. Τα περισσότερα περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης δεν αποτελούν αντικείμενο μαρτυρίας. Η δικανική συνέντευξη ενός ευάλωτου ατόμου αποτελεί κρίσιμο αποδεικτικό στοιχείο για την εξασφάλιση της καταδίκης του δράστη.

Δικανική συνέντευξη είναι μια δομημένη συνομιλία που αποσκοπεί στην άντληση πληροφοριών από ένα παιδί ή έναν ευάλωτο ενήλικα σχετικά με ένα γεγονός που μπορεί να έχει βιώσει με αντικειμενικό, ευαίσθητο και νομικά τεκμηριωμένο τρόπο. Η δικανική συνέντευξη αποτελεί **κρίσιμο αποδεικτικό στοιχείο στο δικαστήριο**.

Δευτερογενής θυματοποίηση συμβαίνει όταν το θύμα υφίσταται περαιτέρω βλάβη όχι ως άμεσο αποτέλεσμα της εγκληματικής πράξης, αλλά λόγω του τρόπου με τον οποίο οι θεσμοί και άλλα άτομα αντιμετωπίζουν το θύμα. Η δευτερογενής θυματοποίηση μπορεί να προκληθεί, για παράδειγμα, από την επαναλαμβανόμενη έκθεση του θύματος στον δράστη, την επαναλαμβανόμενη ανάκριση για τα ίδια γεγονότα, τη χρήση ακατάλληλης γλώσσας ή ανάρμοστων σχολίων από εκείνους που έρχονται σε επαφή με τα θύματα.²

¹ Άρθρο 1 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>- Άρθρο 1 (γ) της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>.

² EIGE. Thesaurus. <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1358>.

Σεξουαλική βία - η σεξουαλική πράξη που διαπράττεται σε βάρος ενός ατόμου χωρίς την συγκατάθεσή του. Η σεξουαλική βία αφορά θύματα που δεν συναινούν ή που δεν είναι σε θέση να συναινέσουν στη σεξουαλική πράξη.

Θύμα σεξουαλικής βίας είναι ένα άτομο που έχει υποστεί σεξουαλικές πράξεις χωρίς τη συγκατάθεσή του/της ή που έχει υποστεί σεξουαλικές πράξεις με τη συμμετοχή τρίτου ή που έχει κακοποιηθεί σεξουαλικά.

Ο ρόλος των οργανισμών υποστήριξης των θυμάτων

Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων:

Άρθρο 8 σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων

Άρθρο 9 σχετικά με την υποστήριξη από τις υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων

Όλα τα άτομα που έχουν αντιληφθεί ότι ένα παιδί χρειάζεται βοήθεια υποχρεούνται να ενημερώνουν τους αρμόδιους φορείς σχετικά με την κατάσταση του παιδιού. Ένα αίτημα για πληροφορίες ή μια υποψία σεξουαλικής κακοποίησης παιδιού (CSA) μπορεί να τεθεί μέσω του τομέα της περίθαλψης. Ένα θύμα ή ένα άτομο που βρίσκεται κοντά στο θύμα έχει πρόσβαση σε διάφορους οργανισμούς που μπορούν να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την σεξουαλική κακοποίηση παιδιού και τις δυνατότητες που υπάρχουν στον τομέα κοινωνικής εργασίας δικαιοσύνης.

Η Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων προβλέπει ότι ως θύμα βίας πρέπει να αναγνωρίζεται το πρόσωπο που αδικείται από τον δράστη. Το θύμα βίας πρέπει να προστατεύεται από δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, να έχει πρόσβαση στη δικαιοσύνη και να μπορεί να συμμετέχει στις δικαστικές διαδικασίες. Σύμφωνα με την παράγραφο 37 της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων, προβλέπει ότι η υποστήριξη θα πρέπει να είναι διαθέσιμη από τη στιγμή που οι αρμόδιες αρχές λαμβάνουν γνώση του εγκλήματος και κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας και για ένα εύλογο χρονικό διάστημα μετά την εν λόγω διαδικασία, σύμφωνα με τις ανάγκες και τα δικαιώματα του θύματος.

Θα πρέπει να παρέχονται υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τη δίκη. Αυτό σημαίνει ότι οι οργανισμοί υποστήριξης θυμάτων γνωρίζουν τη δικαστική πορεία των θυμάτων. Οι υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων θα προστατεύουν πάντοτε το απόρρητο του θύματος. Δεν θα διαβιβάσουν τα προσωπικά στοιχεία του θύματος ή οποιαδήποτε άλλη πληροφορία που θα μπορούσε να επιτρέψει την ταυτοποίηση του θύματος χωρίς την άδειά του, εκτός εάν το θύμα/μάρτυρας κινδυνεύει να υποστεί βλάβη ή εάν υπάρχει νομικός λόγος ή απαίτηση για την αποκάλυψη των πληροφοριών.

Σύμφωνα με τα άρθρα 8 (δικαίωμα στην προστασία) και 9 της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων, τα θύματα με ειδικές ανάγκες πρέπει να έχουν πρόσβαση σε εξειδικευμένους οργανισμούς υποστήριξης με επαρκές προσωπικό και χρηματοδότηση. Το άρθρο 18 απαιτεί επίσης **ειδικά μέτρα για την προστασία αυτών των θυμάτων από τους κινδύνους της δευτερογενούς θυματοποίησης** (ως αποτέλεσμα της

μεταχείρισής τους από την αστυνομία και το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης), της επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης (όταν θυματοποιούνται ξανά), του εκφοβισμού και των αντιποίνων (από τον δράστη ή τους δράστες).

Όσον αφορά τα παιδιά θύματα, η Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων υποχρεώνει τη διασφάλιση ότι **το γενικότερο συμφέρον του παιδιού** αποτελεί πρωταρχικό μέλημα και ότι **θα αξιολογείται ατομικά**. Πρέπει να επικρατήσει μια προσέγγιση με ευαισθησία ως προς τα παιδιά, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την ηλικία, την ωριμότητα, τις απόψεις, τις ανάγκες και τις ανησυχίες του παιδιού (άρθρο 1 παράγραφος 2).

Θα πρέπει να υπάρχουν διαθέσιμες **γενικού και ειδικού χαρακτήρα** υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων. Οι υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων γενικού χαρακτήρα διασφαλίζουν ότι τα θύματα/μάρτυρες θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε υπηρεσίες που διευκολύνουν την ανάρρωσή τους από τη βία. Οι υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων ειδικού χαρακτήρα θα μπορούσαν να περιορίζονται σε συγκεκριμένη κατηγορία ή κατηγορίες θυμάτων, όπως τα παιδιά-θύματα ή τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων. Τα θύματα που έχουν υποστεί σημαντική βλάβη λόγω της σοβαρότητας του εγκλήματος μπορεί να χρειάζονται τις υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων ειδικού χαρακτήρα. Οι τύποι υποστήριξης που θα πρέπει να προσφέρουν αυτές οι υπηρεσίες υποστήριξης ειδικού χαρακτήρα είναι μεταξύ άλλων η παροχή καταφυγίου και ασφαλούς στέγασης, άμεση ιατρική υποστήριξη, παραπομπή σε ιατρική και ιατροδικαστική εξέταση για την απόδειξη σε περιπτώσεις βιασμού ή σεξουαλικής επίθεσης, βραχυπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη ψυχολογική συμβουλευτική, την φροντίδα των τραυμάτων, νομικές συμβουλές, συνηγορία και ειδικές υπηρεσίες για τα παιδιά ως άμεσα ή έμμεσα θύματα. Οι υπηρεσίες υποστήριξης ειδικού χαρακτήρα θα πρέπει να βασίζονται σε μια ολοκληρωμένη και στοχευμένη προσέγγιση, η οποία θα πρέπει, ιδίως, να λαμβάνει υπόψη τις ειδικές ανάγκες των θυμάτων, τη σοβαρότητα της βλάβης που υπέστησαν ως αποτέλεσμα ενός ποινικού αδικήματος, καθώς και τη σχέση μεταξύ των θυμάτων, των δραστών, των παιδιών και του ευρύτερου κοινωνικού τους περιβάλλοντος.

Στα διάφορα στάδια της διαδικασίας, θα πρέπει να παρέχονται πληροφορίες κατάλληλες για την προσωπική τους κατάσταση με τρόπο φιλικό προς τα παιδιά (για τα δικαιώματά τους και τις υπηρεσίες που τους παρέχονται από νομική, υγειονομική και κοινωνική άποψη) και στον κατάλληλο χρόνο (διαφορές μεταξύ των χρόνων της διαδικασίας και των χρόνων των θυμάτων/μαρτύρων), τόσο στο παιδί όσο και στους γονείς ή τους νόμιμους εκπροσώπους του/της.

Οι υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων δεν απαιτείται να παρέχουν οι ίδιες εκτεταμένη ειδική και επαγγελματική εμπειρογνωμοσύνη. Εάν είναι απαραίτητο, οι υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων θα πρέπει να βοηθούν τα θύματα να προσφεύγουν στην υπάρχουσα επαγγελματική υποστήριξη, όπως οι ψυχολόγοι (παράγραφος 39 της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων).

Οι εργαζόμενοι σε οργανισμούς υποστήριξης θυμάτων προβλέπεται να βοηθούν και να υποστηρίζουν το θύμα/μάρτυρα σεξουαλικής κακοποίησης και να παραπέμπουν την υπόθεση σε εξειδικευμένες επαγγελματικές ομάδες ή σε μέλη αυτών των ομάδων.

Δημοσιοποίηση και Αναφορά

Όταν κάποιος αποκαλύπτει ότι έχει υποστεί σεξουαλική βία, είτε πρόκειται για πρόσφατο περιστατικό είτε για περιστατικό του παρελθόντος, δεν είναι ποτέ εύκολο, αλλά η πρώτη αντίδραση απέναντι στο θύμα/μάρτυρα είναι πολύ σημαντική.

Ένας φίλος, ένα μέλος της οικογένειας ή ένας επαγγελματίας θα πρέπει να είναι έτοιμος να τους πει:

- *Σε πιστεύω*
- *Δεν ήταν δικό σου λάθος*
- *Λυπάμαι πολύ που σου συνέβη αυτό*
- *Είμαι εδώ για εσένα και μπορώ να σε βοηθήσω με οποιονδήποτε τρόπο*

Αφήστε να αποκαλύψουν με το δικό τους ρυθμό τι τους συνέβη και να κάνουν τη δική τους επιλογή και να πάρουν τη δική τους απόφαση σχετικά με την αναζήτηση υποστήριξης ή το τι θα κάνουν στη συνέχεια. Το θύμα/μάρτυρας πρέπει να αποκτήσει και πάλι τον έλεγχο. Καλό είναι να παρέχετε μη λεκτική υποστήριξη. Ο σεβασμός της απάντησης μπορεί να αποκαταστήσει την αίσθηση ασφάλειας, προστασίας και ελέγχου. Οι υπηρεσίες υποστήριξης θα πρέπει να συμβάλλουν στη μετατόπιση του βάρους της ευθύνης από το θύμα/επιζών προς τον δράστη. Ο μόνος υπεύθυνος για τη συμπεριφορά του είναι ο δράστης.

Σε περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης παιδιού, θα πρέπει να ενημερώνεται η Αστυνομία ή ο αρμόδιος εισαγγελέας. Στη συνέχεια, θα πρέπει να διευκρινιστεί στο θύμα/μάρτυρα γιατί πρέπει να διαβιβαστούν αυτές οι πληροφορίες και να του διευκρινιστεί επίσης τι να περιμένει μετά την αποκάλυψη.

Εάν ένα μέλος του προσωπικού των υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων αναγνωρίσει σημάδια κακοποίησης, δεν πρέπει να διστάσει να το καταγγείλει. Στη συνέχεια, η περίπτωση θα μελετηθεί από εκπαιδευμένους ειδικούς και θα αποτραπεί περαιτέρω βλάβη στο παιδί. Τα μέλη του προσωπικού των υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων δεν πρέπει να αναλάβουν να ερευνήσουν τι ακριβώς συνέβη.

Ομαδική εργασία

Ζητώντας από τους συμμετέχοντες στην εκπαίδευση να πάρουν μια γραμμή ανάλογα με τα χρόνια της εμπειρίας τους σε περιπτώσεις βίας (χρόνος που έχει περάσει από κάποια υπόθεση ή προσωπική εμπειρία). Οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να πουν μερικά λόγια για τον εαυτό τους και την υπόθεση. Στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι σχηματίζουν τέσσερις ομάδες (διαβάστε 1-4). Ομαδική εργασία για 10-15 λεπτά.

Ομάδα 1: σημάδια σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών ηλικίας έως 3 ετών (νήπια)

Ομάδα 2: σημάδια σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών ηλικίας 4-6 ετών (προσχολική ηλικία)

Ομάδα 3: σημάδια σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών ηλικίας 7-13 ετών

Ομάδα 4: σημάδια σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών ηλικίας 14-18 ετών

Υπάρχουν συμπεριφορικές, σωματικές και συναισθηματικές ενδείξεις σεξουαλικής κακοποίησης.

Ομαδικές παρουσιάσεις και συζήτηση.

Ανάγκες των θυμάτων/μαρτύρων

- Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων
- Άρθρο 22 σχετικά με την ατομική αξιολόγηση των θυμάτων για τον εντοπισμό ειδικών αναγκών προστασίας
- Άρθρο 23 σχετικά με τις ειδικές ανάγκες προστασίας κατά την ποινική διαδικασία
- Άρθρο 24 σχετικά με την προστασία των παιδιών-θυμάτων κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας

Θα πρέπει να διασφαλίζεται η άμεση και συνεχής ασφάλεια και η ευημερία των παιδιών θυμάτων/μαρτύρων εγκλημάτων σεξουαλικής βίας. Οι υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ασφάλεια των παιδιών και στον σεβασμό των δικαιωμάτων τους. Οι υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων θα πρέπει να ενημερώνονται για τη διαδρομή των παιδιών θυμάτων/μαρτύρων και να διασφαλίζουν ότι τα μέλη του δικτύου τους είναι επαγγελματίες που γνωρίζουν το αντικείμενο του τραύματος, είναι ευαίσθητοι ως προς το τραύμα, ανταποκρίνονται στο τραύμα και παρέχουν φροντίδα με βάση.

Συμβουλές για να θυμάστε

**Τα παιδιά που έχουν βιώσει κακοποίηση ή έχουν γίνει μάρτυρες βίας μπορεί να ...
... υφίστανται τόσο βραχυπρόθεσμες όσο και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις, τόσο στη συμπεριφορά όσο και στην ανάπτυξή τους
... να είναι ανήσυχα, καταθλιπτικά, επιθετικά, να έχουν προβλήματα ύπνου και διάσπαση προσοχής στο σχολείο
... να έχουν φόβο και νευρικότητα και να αντιδρούν έντονα σε κάθε είδους τρομακτική εμπειρία
... να μην μπορεί να δημιουργήσει μια σχέση εμπιστοσύνης με έναν από τους δύο γονείς ή/και άλλους ενήλικες**

Θα πρέπει να παρέχεται προσωρινή φιλοξενία ή προσωρινή στέγαση εάν το σπίτι του παιδιού δεν είναι ασφαλές μέρος. Θα πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα για το παιδί-θύμα/μάρτυρα να εγκατασταθεί σε ένα μέλος της οικογένειας που μπορεί να εμπιστευτεί

ή να βρει ανάδοχη φροντίδα και να διατεθούν υπηρεσίες υποστήριξης. Η τοποθέτηση σε ξενώνες αποτελεί εσχάτη λύση.

Τα θύματα/μάρτυρες πρέπει να γίνονται πιστευτά, να ακούγονται και να κατανοούνται.

Τα μέλη του προσωπικού της υπηρεσίας υποστήριξης θυμάτων μπορούν να βοηθήσουν το παιδί να κατανοήσει τα δικαιώματά του και να προετοιμαστεί για την ενεργό συμμετοχή του στη δικαστική διαδικασία. Τα παιδιά-θύματα/μάρτυρες σεξουαλικής κακοποίησης πρέπει να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και τη διαδικασία. Τα μέλη του προσωπικού της υπηρεσίας υποστήριξης θυμάτων θα πρέπει να παρέχουν ασφάλεια και να ενημερώνουν το παιδί (οι λέξεις και οι εκφράσεις που χρησιμοποιεί το παιδί θα πρέπει να γίνονται αποδεκτές και να χρησιμοποιούνται).

Οι πληροφορίες και οι συμβουλές που παρέχονται από τις υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων πρέπει να δίνονται με σαφή και κατανοητό τρόπο στο παιδί-θύμα/μάρτυρα. Οι εν λόγω πληροφορίες και συμβουλές θα πρέπει να παρέχονται σε απλή και κατανοητή γλώσσα. Η κατανοητή γλώσσα εξυπηρετεί άτομα όλων των ηλικιών και ικανοτήτων και δεν προϋποθέτει τη χρήση εξαιρετικά απλουστευμένων εξηγήσεων.

Θα πρέπει επίσης να διασφαλίζεται ότι το παιδί-θύμα/μάρτυρας ενημερώνεται για το τι είναι η έρευνα και η ποινική διαδικασία, τι να περιμένει και ποια είναι τα άτομα που ενδέχεται να συναντήσει. Στο πλαίσιο αυτό, κατά την παροχή πληροφοριών, ο εργαζόμενος του οργανισμού υποστήριξης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του την γλώσσα που χρησιμοποιεί το θύμα/μάρτυρας, την ηλικία του, την ωριμότητά του, τη διανοητική και συναισθηματική του ικανότητα, τον μορφωτικό του επίπεδο και τυχόν ειδικές ανάγκες του.

Συμβουλές για να θυμάστε

- Τα παιδιά δεν είναι ένοχα για ό,τι τους συνέβη.
- Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να επιλέγουν το πρόσωπο υποστήριξης το οποίο νιώθουν ότι εμπιστεύονται.
- Τα παιδιά έχουν δικαίωμα να ακουστούν. Στα παιδιά πρέπει να παρέχονται όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για το πώς να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά το δικαίωμα ακρόασης. Ωστόσο, θα πρέπει να τους διευκρινιστεί ότι το δικαίωμά τους να ακουστούν και να εξεταστούν οι απόψεις τους δεν είναι απαραίτητο να καθορίσει την τελική απόφαση.
- Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να κάνουν ερωτήσεις και να λαμβάνουν απάντηση ή εξήγηση στα ερωτήματα "γιατί".
- Τα παιδιά χρησιμοποιούν τις σωστές λέξεις και εκφράσεις. Οι γνώσεις και οι εμπειρίες των παιδιών πρέπει να γίνονται αποδεκτές και δεν πρέπει να υπάρχουν λανθασμένες λέξεις.
- Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να αναφέρουν αν δεν κατάλαβαν τι τους ζητήθηκε ή συζητήθηκε. Τα παιδιά πρέπει να ενθαρρύνονται να μιλούν όταν κάτι δεν είναι σαφές.
- Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να ζητάνε διαλείμματα και να παίρνουν το χρόνο τους. Οι ενήλικες πρέπει να αποδέχονται το ρυθμό τους.
- Τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να μην συναντούν το πρόσωπο που τους προκάλεσε βλάβη, και εντός της αίθουσας του δικαστηρίου.
- **Η ιδιωτική ζωή των παιδιών πρέπει να γίνεται αποδεκτή και τα παιδιά πρέπει να γνωρίζουν ότι δεν πρέπει να απαντούν σε ερωτήσεις από ενήλικες που δεν είναι επαγγελματίες που παρέχουν υπηρεσίες. Τα μέλη του προσωπικού της υπηρεσίας υποστήριξης θυμάτων μπορούν να εξηγήσουν ποιους πρέπει να εμπιστεύονται, ποιοι είναι οι άνθρωποι που συναντάνε και ποιοι είναι οι ρόλοι τους.**

Οι εργαζόμενοι στους οργανισμούς υποστήριξης θα πρέπει να προστατεύουν την ιδιωτική ζωή, την ταυτότητα και την εικόνα των παιδιών-θυμάτων και να εμποδίζουν τη δημόσια διάδοση οποιασδήποτε πληροφορίας που θα μπορούσε να οδηγήσει στην αναγνώρισή τους.

Η ατομική αξιολόγηση των ειδικών αναγκών των θυμάτων/μαρτύρων αποτελεί τη βάση για τον έγκαιρο και σωστό συντονισμό των ειδικών μέτρων προστασίας. Για να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά-θύματα/μάρτυρες λαμβάνουν πράγματι τη βοήθεια που χρειάζονται, οι αρμόδιες αρχές ή οι υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων θα πρέπει να παραπέμπουν τα θύματα στις κατάλληλες υπηρεσίες υποστήριξης. Αυτό θα πρέπει να γίνεται ιδίως όταν οι ανάγκες του θύματος αξιολογούνται ή προσδιορίζονται κατά την ατομική αξιολόγηση.

Στα παιδιά-θύματα παρέχεται ιατρική περίθαλψη που είναι κατάλληλη για την ηλικία τους καθώς και συναισθηματική, ψυχοκοινωνική, ψυχολογική και εκπαιδευτική υποστήριξη, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία υποστήριξη προσαρμοσμένη στη συγκεκριμένη περίπτωση. Οι υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων θα πρέπει να είναι σε θέση

να συντονίζουν και να παρακολουθούν ότι η υποστήριξη και οι επαγγελματικές υπηρεσίες είναι προσβάσιμες

Οι οργανισμοί υποστήριξης θυμάτων προετοιμάζουν τα παιδιά-θύματα και τους μάρτυρες για τη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης

Οι επαγγελματίες του τομέα της προστασίας παιδιού πρέπει να κατανοούν και να συνεργάζονται με τον τομέα της δικαιοσύνης. Οι ειδικοί του κοινωνικού τομέα μπορούν να προετοιμάσουν ένα παιδί-θύμα/μάρτυρα για τη διαδικασία απονομής δικαιοσύνης και να ενημερώσουν τους επαγγελματίες του τομέα της δικαιοσύνης για την πρόοδο της υπόθεσης. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης υποχρεώνει τα κράτη να λάβουν τα αναγκαία νομοθετικά ή άλλα μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι υπάρχουν κατάλληλοι μηχανισμοί για την αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ όλων των αρμόδιων κρατικών υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των δικαστικών αρχών, των εισαγγελέων, των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, των τοπικών και περιφερειακών αρχών, καθώς και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και άλλων σχετικών οργανισμών και φορέων, για την προστασία και υποστήριξη των θυμάτων και των μαρτύρων όλων των εγκλημάτων βίας που καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης.

Σε περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης, θα πρέπει να γίνει εκκίνηση της ποινικής διαδικασίας. Οι κώδικες ποινικής δικονομίας μπορεί να διαφέρουν ανά χώρα, αλλά τα δικαιώματα των θυμάτων στις ποινικές διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος προστασίας και αποζημίωσης, θα πρέπει να διασφαλίζονται σε όλα τα κράτη μέλη. Τα συμμετοχικά δικαιώματα των θυμάτων αναγνωρίζονται σήμερα ως σημαντική πτυχή των διαδικασιών ποινικής δικαιοσύνης. Θα πρέπει επίσης να υπάρχει το κύριο σημείο επαφής για τους μάρτυρες, ώστε να ενημερώνονται για την εξέλιξη της υπόθεσης, το οποίο είτε θα παρέχει υποστήριξη είτε θα παραπέμπει σε σχετικούς φορείς υποστήριξης. Η αστυνομία παραπέμπει συνήθως το θύμα σε υπηρεσία υποστήριξης.

Σε όλες τις περιπτώσεις...

- ... τα παιδιά πρέπει να αισθάνονται άνετα και ασφαλή για να συμμετέχουν αποτελεσματικά στη διαδικασία,
- ... τα δικαστικά συστήματα στην Ευρώπη πρέπει να προσαρμοστούν στις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών, και
- ... πρέπει να σέβονται τα δικαιώματά του παιδιού.

Τα άτομα που εμπλέκονται στη διαδικασία της δικαιοσύνης είναι αστυνομικοί, εισαγγελείς, δικαστές/επιμελητές, αξιωματικοί της υπηρεσίας υποβολής του νόμου (Law Enforcement Agents), δικηγόροι, παιδοψυχολόγοι και δικαστικοί ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί από οργανισμούς υποστήριξης θυμάτων και δικαστήρια κ.λπ. Τα άτομα αυτά πρέπει να συμπεριφέρονται με επαγγελματισμό και να αντιμετωπίζουν το παιδί με σεβασμό και κατανόηση. Τα παιδιά-θύματα και οι μάρτυρες μπορούν να πουν ότι δεν αισθάνονται καλά ή ότι χρειάζονται κάτι συγκεκριμένο. Οι άνθρωποι που

συμμετέχουν στη διαδικασία της απονομής της δικαιοσύνης θα πρέπει να κάνουν ό,τι μπορούν για να βοηθήσουν τα παιδιά-θύματα και τους μάρτυρες και αν δεν μπορούν, θα πρέπει να τους πουν γιατί δεν μπορούν να βοηθήσουν.

Όταν τα άτομα που συμμετέχουν στη διαδικασία της απονομής της δικαιοσύνης παίρνουν συνέντευξη από τα παιδιά (κάνοντας διάφορες ερωτήσεις σχετικά με το τι συνέβη) και είναι δύσκολο να καταλάβουν τι λένε, τότε τα παιδιά θα πρέπει να ενθαρρύνονται ώστε να τους ζητάνε να το επεξηγήσουν. Το παιδί-θύμα/μάρτυρας θα πρέπει να ενημερωθεί για τη δυνατότητα διακοπής ή τερματισμού της συνέντευξης όποτε χρειάζεται (για παράδειγμα, αν νιώθει κουρασμένο ή αναστατωμένο).

Δικανική συνέντευξη. Κατάθεση. Αποδεικτικά στοιχεία

Ο τομέας της περίθαλψης θα πρέπει να κατανοήσει τη σημασία της δικανικής συνέντευξης, διότι αυτή θα χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο στο δικαστήριο. Η δικανική συνέντευξη γίνεται καλύτερα κατανοητή ως μια δομημένη συζήτηση που βασίζεται στο επίπεδο γνωστικής ανάπτυξης και στις επικοινωνιακές δεξιότητες του ανήλικου ερωτώμενου. Οι δικανικοί συνεντευκτές είναι επαγγελματίες με ειδική εκπαίδευση. Συλλέγουν αποδεικτικά στοιχεία και τα συνθέτουν με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν να παρουσιαστούν κατά τη διάρκεια της ποινικής δίωξης. Ιδανικά, οι συνεντεύξεις αυτές διεξάγονται σε κέντρα προστασίας παιδιών (CAC) ή σε Παιδικά Σπίτια, τα οποία προσφέρουν ένα φιλικό προς τα παιδιά περιβάλλον που συγκεντρώνει επαγγελματίες της παιδικής προστασίας και της επιβολής του νόμου. Με τον τρόπο αυτό το παιδί δεν χρειάζεται να υποβληθεί σε επανειλημμένες συνεντεύξεις και με την ίδια διαδικασία διασφαλίζεται ότι το πρόσωπο ή τα πρόσωπα που διεξάγουν τη συνέντευξη είναι κατάλληλα εκπαιδευμένα.

Βασικός στόχος είναι να μειωθεί ο αριθμός των ανακρίσεων του παιδιού, γεγονός που συμβάλλει στη μείωση του ποσοστού της δευτερογενούς θυματοποίησης. Η έρευνα δείχνει ότι όσο πιο συχνά το άτομο υποβάλλεται σε συνέντευξη, τόσο λιγότερο αξιόπιστη γίνεται η μαρτυρία του. ³ **Όταν η δικανική συνέντευξη γίνεται αφού το θύμα/μάρτυρας έχει ήδη ερωτηθεί από πολλούς άλλους παρευρισκόμενους και επαγγελματίες (για παράδειγμα, από ένα μέλος της οικογένειας, έναν δάσκαλο, έναν ειδικό παιδικής προστασίας ή έναν ψυχολόγο), είναι απίθανο να αποτελεί την ακριβέστερη κατάθεση του θύματος/μάρτυρα**

Ο δικανικός συνεντευκτής και ο ιατρός έχουν ρόλο αναζήτησης της αλήθειας στη διερεύνηση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών. Ωστόσο, κάποιοι άλλοι επαγγελματίες και άτομα υποστήριξης που έχουν διαφορετικό ρόλο δεν θα πρέπει να ρωτούν για τις λεπτομέρειες της υπόθεσης. Η μη εξειδικευμένη παρέμβαση οδηγεί σε

³ Cronch, L. E., Viljoen, J. L., & Hansen, D. J. (2006). Δικανική συνέντευξη σε υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών: Τρέχουσες τεχνικές και μελλοντικές κατευθύνσεις. Εκδόσεις του Τμήματος Ψυχολογίας. Έγγραφο 6 ; Duron, F. J. & Cheung, M. (2016). Επίδραση των επαναλαμβανόμενων ερωτήσεων στους συνεντευκτές: Εκμάθηση από ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα δικανικής συνέντευξης, Περιοδικό για τη σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού, 25:4, pp. 347-362.

πρόσθετο τραύμα για το παιδί και καθιστά δύσκολη ή αδύνατη την απόδοση ευθυνών στον δράστη.

Σε περίπτωση υποψίας, θα πρέπει να ενημερωθεί η αστυνομία ή άλλη εξειδικευμένη υπηρεσία, η οποία θα παραπέμψει την υπόθεση σε αντίστοιχες εξειδικευμένες ομάδες. Με αυτόν τον τρόπο, δεν τραυματίζεται η μνήμη του παιδιού και αποφεύγεται η εκ νέου θυματοποίηση, μειώνοντας τις δυσμενείς συνέπειες στην ψυχική του υγεία από μια λανθασμένη παρέμβαση.

Τα ευρήματα του πρωτοκόλλου αναφοράς του έργου ENCLAVE αποκάλυψαν τα κενά στα οποία η αξιολόγηση της πρακτικής είναι συχνά πολύπλοκη και, ως εκ τούτου, τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των θυμάτων δεν προστατεύονται πλήρως. Αναλύονται θέματα όπως η ρύθμισή της με βάση την ηλικία, το είδος του εγκλήματος ή η αξιολόγηση που απαιτείται κατά περίπτωση.

Βασικός στόχος είναι να μειωθεί ο αριθμός των ανακρίσεων του παιδιού. Καθώς οι έρευνες δείχνουν ότι όσο πιο συχνά υποβάλλεται σε συνέντευξη το άτομο, τόσο λιγότερο αξιόπιστη γίνεται η μαρτυρία του. Η αναξιόπιστη μαρτυρία σημαίνει ότι τα αποδεικτικά στοιχεία στο δικαστήριο δεν λαμβάνονται σοβαρά υπόψη, και ο δράστης δεν θα θεωρηθεί υπεύθυνος.

Θα πρέπει να ληφθούν τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλιστεί ότι παρέχεται βοήθεια και υποστήριξη στα θύματα πριν, κατά τη διάρκεια και για εύλογο χρονικό διάστημα μετά την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας, ώστε να μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά τους.

Ομαδική εργασία

Ζητήστε από τους συμμετέχοντες στην εκπαίδευση να σχηματίσουν ομάδες και να συζητήσουν καλές και κακές πρακτικές υποστήριξης των παιδιών θυμάτων/μαρτύρων σεξουαλικής βίας. Συζητήστε τους παράγοντες επιτυχίας και τους λόγους αποτυχίας ή κακών αποτελεσμάτων.

Ομαδική εργασία για 10-15 λεπτά.

Γενική συζήτηση.

Με προσοχή και επαγγελματικό τρόπο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της δικαιοσύνης

Ποιοι είναι οι άνθρωποι που θα συναντήσετε στη διαδικασία της δικαιοσύνης; Ποιος είναι ο ρόλος τους; Οι υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων πρέπει να είναι προετοιμασμένες να εξηγήσουν τη διαδικασία της δικαιοσύνης στα θύματα/μάρτυρες.

Οι πληροφορίες για κακοποίηση (ή υποψία κακοποίησης) πρέπει να αναφέρονται.

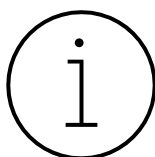
Οι κοινωνικοί λειτουργοί των υπηρεσιών υποστήριξης θυμάτων βοηθούν το θύμα και τα άτομα που βρίσκονται κοντά στο θύμα. Ακούν ό,τι τους λένε.

Λανθασμένη ενέργεια: οι κοινωνικοί λειτουργοί μπορεί να κάνουν ερωτήσεις για λόγους ασφαλείας, όχι για το τι "συνέβη πραγματικά", επειδή θέλουν να είναι σίγουροι για την αναφορά τους.

Σωστή δράση: διασφάλιση της ασφάλειας και της φροντίδας των θυμάτων βίας.

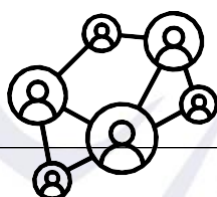

Η Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων απαιτεί τη λήψη των αναγκαίων μέτρων για τη διασφάλιση της παροχής βοήθειας και υποστήριξης στα θύματα πριν, κατά τη διάρκεια και, για επαρκές χρονικό διάστημα, μετά την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας.

Τα παιδιά-θύματα και οι μάρτυρες πρέπει να λαμβάνουν υποστήριξη με σαφή και περιεκτική πληροφόρηση σε γλώσσα που να είναι κατανοητή.

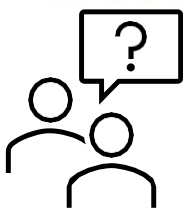
Οι τηλεφωνικές γραμμές βοήθειας θα πρέπει να είναι διαθέσιμες δωρεάν σε όλη την επικράτεια 24 ώρες το 24ωρο, 7 ημέρες την εβδομάδα. Οι γραμμές βοήθειας είναι απαραίτητες για την παροχή άμεσων συμβουλών από ειδικούς και την καθοδήγηση των θυμάτων προς την ασφάλεια.

Τα δίκτυα επαγγελματιών στον κοινωνικό τομέα και στον τομέα της δικαιοσύνης και η δι-υπηρεσιακή συνεργασία μπορούν να συμβάλουν στην απονομή δικαιοσύνης, στην υποστήριξη μιας νέας αρχής για το θύμα και στην απόδοση ευθυνών στον δράστη.

	<p>Τα παιδιά-θύματα/μάρτυρες είναι φοβισμένα, μπερδεμένα και τραυματισμένα.</p> <p>Οι υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων θα πρέπει να συνεργάζονται με επαγγελματίες που γνωρίζουν το τραύμα, είναι ευαίσθητοι ως προς το τραύμα και ανταποκρίνονται στο τραύμα και παρέχουν φροντίδα με γνώμονα το τραύμα.</p> <p>Σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής σεξουαλικής κακοποίησης ή οικογενειακής βίας, οι ξενώνες, τα ιδρύματα ή η ανάδοχη οικογενειακή φροντίδα θα πρέπει να είναι προσβάσιμα και διαθέσιμα σε όλη τη χώρα.</p>
--	--

	<p>Οι φιλικές προς τα παιδιά ποινικές διαδικασίες αποδέχονται τα δικαιώματα των παιδιών και αποφεύγουν τη δευτερογενή θυματοποίηση.</p> <p>Η νέα ολοκληρωμένη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και οι Ευρωπαϊκές Εγγυήσεις για το Παιδί αποτελούν σημαντικές πολιτικές πρωτοβουλίες που προωθεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την αποτελεσματικότερη προστασία όλων των παιδιών, για να τα βοηθήσει να εκπληρώσουν τα δικαιώματά τους και για να τα τοποθετήσει στο επίκεντρο της χάραξης πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁴ Η στρατηγική περιλαμβάνει έξι θεματικούς τομείς, ένας από τους οποίους είναι η φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη.⁵ Παρουσιάζονται δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη στήριξη των συστημάτων δικαιοσύνης στην προάσπιση των δικαιωμάτων και των αναγκών των παιδιών.</p>
--	---

	<p>Ο πρωταρχικός ρόλος του δικανικού συνεντευκτή είναι να συλλέγει πληροφορίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο δικαστήριο. Ο αστυνομικός ερευνητής/ δικανικός συνεντευκτής - ρωτάει τι συνέβη. Θα πρέπει να εξηγήσει τι κάνει, γιατί θέλει να συνομιλήσει με το παιδί-θύμα/μάρτυρα και γιατί η συνομιλία αυτή πρέπει να βιντεοσκοπηθεί (όταν απαιτείται). Οι άνθρωποι που ερευνούν ένα έγκλημα θα πρέπει να περνούν με το παιδί μόνο όσο χρόνο χρειάζεται για να μάθουν τι συνέβη. Τα άτομα που παίρνουν συνέντευξη από ένα παιδί-θύμα ή μάρτυρα θα πρέπει να είναι ειδικά εκπαιδευμένα ώστε να κάνουν τις ερωτήσεις σωστά και με σεβασμό. Θα πρέπει να σκέφτονται τι χρειάζεται το παιδί και να του φέρονται με τον κατάλληλο τρόπο</p>
---	---

⁴ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en

⁵ Θεματικός τομέας 4 της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/child-friendly-justice_en

Συχνά απαιτείται ιατρική εξέταση. Η Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων απαιτεί να υπάρχουν προσβάσιμα κέντρα αντιμετώπισης περιστατικών βιασμού ή σεξουαλικής βίας για τα θύματα σε επαρκή αριθμό, ώστε να παρέχονται ιατρικές και ιατροδικαστικές εξετάσεις, υποστήριξη σε θέματα τραύματος και παροχή συμβουλών στα θύματα.

Πραγματοποιείται η διαδικασία της έρευνας. Η έρευνα αποσκοπεί στο να διαπιστωθεί εάν ένα παιδί έχει υποστεί βλάβη ή κινδυνεύει να υποστεί βλάβη, να μειώσει τον κίνδυνο και να αυξήσει την ασφάλεια του παιδιού και να καθορίσει εάν έχει διαπραχθεί ποινική πράξη και την ανάγκη παροχής υπηρεσιών. Οι έρευνες μπορεί να διεξάγονται από το προσωπικό των υπηρεσιών προστασίας του παιδιού και/ή τις αστυνομικές αρχές και συχνά περιλαμβάνουν διεπιστημονική ομάδα.

Οι εισαγγελείς αποφασίζουν αν θα κινήσουν την ποινική διαδικασία. Ο εισαγγελέας είναι το πρόσωπο που είναι επιφορτισμένο με την παρουσίαση αποδεικτικών στοιχείων ότι ο νόμος έχει παραβιαστεί και ότι ο κατηγορούμενος φέρεται να είναι ο υπεύθυνος.

Ο δικαστής διασφαλίζει ότι ο νόμος τηρείται, ότι η αλήθεια καθίσταται σαφής και ότι όλοι ακολουθούν τους κανόνες στο δικαστήριο.

Η δουλειά του δικαστή είναι να τους ακούει όλους και στη συνέχεια να λαμβάνει αποφάσεις στο δικαστήριο. Μπορεί να κάνει ερωτήσεις. Οι δικαστές μπορούν να έχουν βοηθούς και υπάρχουν διερμηνείς αν χρειαστεί. Μπορούν να υπάρχουν δικαστικοί λειτουργοί για την ασφάλεια.

Υπάρχουν άνθρωποι γύρω από το θύμα και τον μάρτυρα, των οποίων η δουλειά είναι να βοηθήσουν το παιδί-θύμα/μάρτυρα στο δικαστήριο. Ανάλογα με το εθνικό πλαίσιο, μπορεί να έχουν διαφορετικές ιδιότητες (άτομο υποστήριξης, δικηγόρος, σύμβουλος, κηδεμόνας, διορισμένος από το δικαστήριο ειδικός συνήγορος, συνήγορος του θύματος, διαμεσολαβητής). Ένας δικηγόρος ή συνήγορος βοηθά τους ανθρώπους να πουν τη δική τους πλευρά του ως προς το τι συνέβη και ζητά από τον δικαστή αυτό που θέλουν. Ένας κατηγορούμενος (εναγόμενος στο δικαστήριο) δικαιούται να εκπροσωπείται από δικηγόρο

Το παιδί-θύμα/μάρτυρας πρέπει να ενημερωθεί επαρκώς για το τι συμβαίνει στο δικαστήριο και τι να περιμένει. Θα πρέπει να του επιτρέπεται να κάνει ερωτήσεις, οι οποίες θα πρέπει να απαντώνται.

Η επίσκεψη στο δικαστήριο πριν από την ακρόαση είναι ευπρόσδεκτη. Τα μέλη του προσωπικού της υπηρεσίας υποστήριξης θυμάτων θα μπορούσαν να το οργανώσουν.

Η βοήθεια και η υποστήριξη θα πρέπει να παρέχονται με κατάλληλο τρόπο μετά την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας.

Τι θα μπορούσε να μελετηθεί και να προγραμματιστεί για μελλοντικές εργασίες;

Οι σκύλοι θεραπείας (και άλλα ζώα) εργάζονται στα δικαστικά συστήματα ορισμένων χωρών. Η παρουσία ενός σκύλου στο δικαστήριο ή στην αίθουσα συνέντευξης συμβάλλει στο αίσθημα ασφάλειας και συντροφικότητας του παιδιού.

Τα "δικαστικά σκυλιά" είναι ευρέως διαδεδομένα στην Αμερική, τον Καναδά, τη Χιλή, την Αυστραλία και την Ιαπωνία.

Οι διαμεσολαβητές είναι ειδικοί στην επικοινωνία που βοηθούν παιδιά και ευάλωτους ενήλικες με δυσκολίες επικοινωνίας στο σύστημα δικαιοσύνης στην Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Οι διαμεσολαβητές συμβάλλουν στην ελάφρυνση του βάρους των παιδιών-θυμάτων που καταθέτουν και στην προώθηση της συνολικής ευεξίας και ευημερίας τους. Είναι ειδικοί στην επικοινωνία που χρησιμοποιούν τις κλινικές τους δεξιότητες και την εμπειρία τους για να αξιολογήσουν και να αντιμετωπίσουν τα εμπόδια επικοινωνίας που συνδέονται με τις προκλήσεις της ψυχικής υγείας, το τραύμα και το άγχος.

Οι διαμεσολαβητές προέρχονται από διάφορα υπόβαθρα, όπως:

- Λογοθεραπευτές
- Ψυχολόγοι και επαγγελματίες ψυχικής υγείας
- Δάσκαλοι
- Κοινωνικοί Λειτουργοί

Περισσότερα: <https://www.intermediaries-for-justice.org>

Συμβουλές για να θυμάστε

Όλοι οι επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με ένα παιδί-θύμα ή μάρτυρα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες, τις σκέψεις και τα συναισθήματα του παιδιού. Θα πρέπει να μιλούν στο παιδί σε ένα μέρος όπου αισθάνεται άνετα και ασφαλές. Θα πρέπει να μιλούν σε μια γλώσσα που χρησιμοποιεί και κατανοεί το παιδί.

Υποστήριξη της οικογένειας

Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα δικαιώματα και τις ανάγκες των παιδιών που έχουν γίνει μάρτυρες βίας. Το άρθρο 26 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης αναφέρεται στην προστασία και την υποστήριξη των παιδιών-θυμάτων. Στην περίπτωση των κακοποιημένων παιδιών, ιδίως των σεξουαλικά κακοποιημένων παιδιών, απαιτείται επίσης συμβουλευτική γονέων για να τα βοηθήσει να αντιμετωπίσουν την κατάσταση. Αυτό είναι σημαντικό για την ανάρρωση του παιδιού.

Η οδηγία 2011/93, παράγραφος 31, προτείνει ότι η συνδρομή και η παροχή συμβουλών θα πρέπει να επεκταθεί και στους γονείς ή κηδεμόνες των παιδιών-θυμάτων, όταν δεν εμπλέκονται ως ύποπτοι σε σχέση με το σχετικό αδίκημα, προκειμένου να τους βοηθήσουν να στηρίξουν τα παιδιά-θύματα κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.

Το προσωπικό της υπηρεσίας υποστήριξης θυμάτων θα πρέπει να είναι έτοιμο να υποστηρίξει τις οικογένειες ή τα μέλη της οικογένειας που εμπιστεύεται το παιδί. Τα μέλη της οικογένειας πρέπει να γνωρίζουν ότι η σεξουαλική βία δεν βιώνεται με τον ίδιο τρόπο, ούτε προκαλεί τον ίδιο αντίκτυπο. Η ηλικία του παιδιού, το είδος της αλληλεπίδρασης με τον δράστη, η βία και η εξαπάτηση που χρησιμοποιήθηκε και πολλές άλλες μεταβλητές που γνωρίζουμε, επηρεάζουν την ψυχολογική του κατάσταση. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να υπάρξει συνεργασία με ειδικούς, οι οποίοι θα καθοδηγήσουν και θα προγραμματίσουν τα επόμενα βήματα, αξιολογώντας την ανάγκη (ή μη) ψυχολογικής υποστήριξης του παιδιού. Η υπηρεσία υποστήριξης θυμάτων μπορεί να τους δώσει κάποιες συμβουλές που πρέπει να θυμούνται⁶:

" Η στάση σας, η ηρεμία και η αυτοπεποίθησή σας είναι επίσης ένας τρόπος να βοηθήσετε το παιδί. Ξέρουμε ότι δεν είναι εύκολο να διατηρείτε τον έλεγχο. Ως εκ τούτου, ακολουθούν ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές που βελτιώνουν το αίσθημα ενοχής και μπορούν να σας βοηθήσουν να μειώσετε το άγχος σας:

- Θα πρέπει να υποθέσετε ότι μπορεί να μην θέλουν να σας μιλήσουν αυτή τη στιγμή ή να έχουν θεραπεία.
- Δεν θα ρωτάτε συνεχώς. Θα είστε διαθέσιμος για να σας πουν τι θέλουν, όποτε θέλουν και όποτε σας χρειάζονται.
- Δεν θα κατηγορείτε τον εαυτό σας και θα καταλάβετε ότι ο δράστης παραβίασε και τη δική σας εμπιστοσύνη.
- Θα προσπαθήσετε να καταλάβετε ότι οι σκέψεις και οι ερμηνείες σας σχετικά με τη σεξουαλική βία δεν είναι αυτές του παιδιού.
- Θα ασχοληθείτε με το θέμα υπομονετικά, χωρίς να εκνευρίζετε για το τι μπορεί να σας πουν, ώστε το παιδί να παραμείνει ήρεμο.
- Θα θεωρείτε ότι η ζωή του παιδιού είναι κάτι πολύ περισσότερο από τη σεξουαλική βία που έχει υποστεί.

⁶ Bravo Correa, M. & Juárez López, J.R. (2021). *Και τώρα, πώς μπορώ να σας βοηθήσω; Συστάσεις για τα μέλη της οικογένειας. Όταν υπάρχει αποκάλυψη σεξουαλικής βίας σε παιδιά και εφήβους*. Κέντρο νομικών μελετών και ειδικής εκπαίδευσης (CEJFE). https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/guies-formatives/Recomanacions_familiars_EN.pdf

- Δεν θα τους μεταδίδετε φόβους, ούτε θα τους κάνετε να βρίσκονται σε συνεχή επιφυλακή από εδώ και στο εξής.
- Θα προετοιμάσετε τον εαυτό σας, έχοντας υπόψη ότι αυτό το θέμα ενδέχεται να επανεμφανιστεί στην εφηβεία ή σε άλλα στάδια της ηλικίας του παιδιού.
- Θα σεβαστείτε τον τρόπο που μιλούν για τον δράστη.
- Θα καταλάβετε ότι τα πιο εμφανή συμπτώματά τους, αν υπάρχουν, είναι μέρος μιας διαδικασίας.
- Ας υποθέσουμε ότι υπάρχει αυνανισμός ή ακατάλληλη σεξουαλική συμπεριφορά. Σε αυτή την περίπτωση, δεν θα τα κάνετε να νιώσουν άσχημα, αλλά θα ανακατευθύνετε τη συμπεριφορά τους και θα τους πείτε ότι ορισμένες σεξουαλικές ενέργειες πρέπει να γίνονται σε ιδιωτικό χώρο και ποτέ να μην αναγκάζουν άλλα παιδιά.
- Θα τους επαναλάβετε ότι κατά τη γνώμη σας έχουν επιδείξει μεγάλη δύναμη και θάρρος.
- Θα ζητήσετε βοήθεια αν τη χρειαστείτε και θα περιβάλλετε τον εαυτό σας με υποστηρικτικούς ανθρώπους.
- Θα τους υπενθυμίσετε όλα τα όμορφα πράγματα στη ζωή και όλα τα πράγματα που δεν έχουν ακόμη βιώσει.

Να θυμάστε

- Μην χρησιμοποιείτε λέξεις που το παιδί δεν έχει χρησιμοποιήσει για να εκφραστεί.
- Ευχαριστήστε το που σας εμπιστεύεται και σας μιλάει γι' αυτό.
- Δεν πρέπει να κατηγορείτε, να αμφισβητείτε ή να αμφιβάλλετε για όσα σας λένε.
- Ζητήστε βοήθεια από ειδικούς σε θέματα σεξουαλικής βίας.

Πρόληψη Βλάβης

Το πρωτόκολλο αναφοράς του έργου ENCLAVE υπογραμμίζει ότι υπάρχουν ορισμένα προβλήματα με την κατάρτιση των επαγγελματιών και του προσωπικού των οργανισμών υποστήριξης θυμάτων (VSO). Υπάρχει ανάγκη ενίσχυσης της κατάρτισης των επαγγελματιών που ασχολούνται με θύματα και μάρτυρες βίας, οι οποίοι θα μπορούσαν να συμβάλουν στην πρόληψη ή τον εντοπισμό πράξεων τέτοιας βίας ή στην πρόληψη της δευτερογενούς και επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης. Όλοι όσοι παρέχουν συμβουλευτική, θεραπεία και συναφείς υπηρεσίες σε θύματα σεξουαλικών εγκλημάτων θα πρέπει να έχουν την κατάλληλη κατάρτιση.

Η προώθηση της ευαισθητοποίησης μέσω κατάλληλων εκστρατειών ενημέρωσης και εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα είναι σημαντική. Τα κράτη θα πρέπει να προωθούν και να διεξάγουν εκστρατείες ευαισθητοποίησης και να διαδίδουν πληροφορίες, από κοινού με την κοινωνία των πολιτών. Η εμπλοκή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών τονίζεται επίσης στη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Το άρθρο 25 της οδηγίας για τα δικαιώματα των θυμάτων απαιτεί κατάρτιση για τους επαγγελματίες και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών που παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων και αποκαταστατικής δικαιοσύνης. Η κατάρτιση θα πρέπει να είναι κατάλληλη για την επαφή τους με τα θύματα και να τηρεί τα επαγγελματικά πρότυπα ώστε να

διασφαλίζεται ότι οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται με αμερόληπτο, σεβασμό και επαγγελματισμό.

Η εκπαίδευση θα πρέπει να διασφαλίσει ότι το δικαίωμα στην σωματική ακεραιότητα περιλαμβάνεται στα σχολικά προγράμματα σπουδών σε όλα τα επίπεδα.

Παραπομπές

Bravo Correa, M. & Juárez López, J.R. (2021). *And now, how can I help you? Recommendations for family members. When there is a disclosure of sexual violence in children and adolescents.* Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE). https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/guies-formatives/Recomanacions_familiars_EN.pdf

Bravo Correa, M. & Juárez López, J.R. (2021). *What about you? Do you know how to ask me? Intervention in childhood and adolescence against sexual violence. Recommendations for professionals.* Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE). https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/guies-formatives/Recomanacions_professionals_EN.pdf

CoE Guidelines (2010). The Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on Child-Friendly Justice. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168045f5a9>

Cronch, L. E., Viljoen, J. L., & Hansen, D. J. (2006). Forensic interviewing in child sexual abuse cases: Current techniques and future directions. *Aggression and violent behavior*, 11(3), 195-207. <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1005&context=psychfacpub>

Department of Justice and Equality (2020). Supporting a Victim's Journey: A plan to help victims and vulnerable witnesses in sexual violence cases. Government of Ireland.

Duron, J. F. , & Cheung, M. (2016). Impact of Repeated Questioning on Interviewers: Learning From a Forensic Interview Training Project. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(4), 347-362.

EIGE. Thesaurus. <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1358>.

FRA (2021). Crime, Safety and Victims' Rights: Fundamental Rights Survey. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-crime-safety-victims-rights_en.pdf

Greijer, S. & Doek, J. (2016). Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse. ILO, ECPAT International. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipec/documents/instructionalmaterial/wcms_490167.pdf

Hardy, R. (2018, 19 December). *Child sexual abuse: key advice for social workers working in this area*, Children. <https://www.communitycare.co.uk/2018/12/19/child-sexual-abuse-key-advice-social-workers-working-area/>

Lovett, J., Coy, M., & Kelly, L. (2018). *Deflection, denial and disbelief: social and political discourses about child sexual abuse and their influence on institutional responses*. London Metropolitan University. <https://www.iicsa.org.uk/document/social-and-political-discourses-about-child-sexual-abuse-and-their-influence-institutional>

O'Malley, T. (2020). Review of Protections for Vulnerable Witnesses in the Investigation and Prosecution of Sexual Offences. *Dublin: Department of Justice and Equality (Ireland)*. <https://www.gov.ie/en/publication/0964e-review-of-protections-for-vulnerable-witnesses-in-the-investigation-and-prosecution-of-sexual-offences-omalley/>

Pemberton, A. (2019). Time for a rethink: Victims and restorative justice. *International Journal of Restorative Justice*, 2(1), pp. 11-33. https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/IJRJ/2019/1/IJRJ_2589-0891_2019_002_001_002

Parkinson, D. (2022). *Supporting parents and carers: A guide for those working with families affected by child sexual abuse*. Centre of Expertise on Child Sexual Abuse (CSA Centre). <https://www.csacentre.org.uk/knowledge-in-practice/practice-improvement/supporting-parents-and-carers-guide/>

UNFPA. (2012). *Managing Gender-Based Violence Programmes in Emergencies*. https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/GBV%20E-Learning%20Companion%20Guide_ENGLISH.pdf

UNICEF (2013). *The Role of Social Work in Juvenile Justice*. <https://www.socialserviceworkforce.org/system/files/resource/files/The%20Role%20of%20Social%20Work%20in%20Juvenile%20Justice.pdf>

United Nations (2009). *Handbook for Professionals and Policymakers on Justice in matters involving child victims and witnesses of crime*. <https://www.un.org/ruleoflaw/files/Handbook%20for%20Professionals%20and%20Policymakers%20on%20Justice%20in%20Matters%20involving%20Child%20Victims%20and%20Witnesses%20of%20Crime.pdf>

Law and policy

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions EU Strategy on victims' rights (2020-2025), COM/2020/258 final.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0258&from=EN>

Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, 2011. <https://rm.coe.int/168008482e>

Directive 2011/93/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0093&qid=1652618219456>

Directive 2012/29/EU establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>

EU Strategy on the Rights of the Child and the European Child Guarantee, 2021-24.

https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en

Thematic area 4 of the EU strategy on the Rights of the Child.

https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/child-friendly-justice_en

United Nations Convention on the Rights of the Child, 20 November, 1989.

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/crc.pdf>

Guidelines for Action on Children in the Criminal Justice System, 21 July, 1997.

<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/guidelines-action-children-criminal-justice-system>

ENCLAVE project output

Soletto, H., Jullien, J., and Escudero, I. (2022). WP2. Benchmark Protocol.

Soletto, H., Jullien, J., and Escudero, I. (2022). WP2. Comparative report and Policy recommendations. University Carlos III of Madrid.

Themeli, O. (2022). WP3. Manual. Training material for professionals.

Colomé, G. & De Backer, M. (2022). Child Victim's Journey: Belgium.

Laas, A. (2022). Child Victim's Journey: Estonia.

Belgium (Flanders)

Information & advice:

- Child Abuse Trust Centre (VK's) - <https://www.vertrouwenscentrum-kindermishandeling.be/>
- Care Centers after Sexual abuse (in cases of CSA the centers notifies immediately the public prosecutor) - <https://www.seksueelgeweld.be/zorgcentra-na-seksueel-geweld-wat-voor-wie-waar>
- Slachtofferhulp CAW (Victim Support Department from the General Welfare Center) - <https://www.caw.be/hoe-wij-helpen/begeleiding/schokkende-gebeurtenis/slachtofferhulp/?regio>
- Helplines and online chats for minor victims (Nupraatikerover, 1712, AWEL) → will not result in a police report; anonymous; free; only for support and information.
  - <https://www.nupraatikerover.be/>
  - <https://1712.be>
  - <https://www.awel.be/>
- CLB (Student Guidance Centers) - <https://www.vrijclb.be/>
- Crime-specific VSO (ex. *Payoke* is a VSO specialised in supporting victims of trafficking in human beings and loverboys) - <https://www.payoke.be/>
- Other care providers (ex. health care professionals, therapists, etc.)

Estonia

Information & advice:

- Helpline 116111
- Chats for minor victims at www.lasteabi.ee
- Police 112
- Children's Houses (lastemaja)
- Sexual Assault Crisis Centres (SACCs, 4 in Estonia)
- Advice from www.palunabi.ee

Greece

Information & advice:

- 24hour sos helpline: 15900.
It is also supported by the email address: sos15900@isotita.gr
- Gender Secretariat for Gender Equality (G.S.G.E): www.womensos.gr
  - Consulting Centers across Greece
  - Shelter services across Greece
- Child Abuse Centre with a 24-hour sos helpline:10454 www.eliza.org.gr
- State website with all necessary information and helplines: www.metoogreece.gr

Italy

Information & advice:

- Helplines:

Emergenza Infanzia – Official Italian Government Helpline: 114

Telefono Azzurro: 1.96.96

Telefono Rosa: 1522

Child Hospital “Bambin Gesù” (advanced psychological and neuropsychiatric support):
06.68.59.22.65

- State Police: 113
- Carabinieri: 112
- Victims’ support Offices
- Social Services
- State Prosecutor’s Offices

Spain

Information & advice:

- Helpline 116111
- Police: 112, 062 (EMUME:
<https://www.guardiacivil.es/es/servicios/violenciadegeneroyabusoamenores/index.html>)
- Victims' Support Offices
- Prosecutor's Office
- Social Services
- Fundación ANAR: 900 20 20 10 or chat for minor victims:
<https://chat.anar.org/>